نگاه

موقعیت نظامی خوی در گستره تاریخ ایران

■ خوی یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های نظامی برای دفاع از ایران در طول تاریخ بوده است. در نزدیکی این شهر بود که نبرد سرنوشت‌ساز و حماسی چالدران در میان ایران و عثمانی رخ داد و البته این جنگ، یگانه نبرد ایرانیان برای پاسداری از سرزمین خود در منطقه خوی نبود، بلکه از سده‌ها پیش از جنگ چالدران و پس از نیز آن تا روزگاری که ما در آن به سر می‌بریم، خوی اهمیت سرنوشت‌سازی در دفاع از ایران و مرزهای آن داشته است. در ایران باستان و به ویژه در دوران اشکانی و ساسانی، سرزمینی که امروز، آن را خوی می‌نامیم، از ارزش نظامی بسزایی برخوردار بود. در این سرزمین یکی از مهم‌ترین قلاع نظامی ایران یعنی قلعه زینتا قرار داشت، دژ زینتا به دلیل آنکه در غرب ایالت آتروپاتن (آذربایجان) و در نزدیکی ارمنستان بود، هنگامی که رمی‌ها از طریق ارمنستان به ایران یورش می‌آوردند، اولین پادگان برای دفاع از ایران بود. در زمانی نیز که ایران درصدد اعمال حاکمیت بر ارمنستان بود، قلعه (زینتا) پایگاهی برای سپاهیان ایران جهت تدارک لشکرکشی به ارمنستان به شمار می‌رفت. رمی‌ها در راستای جلوگیری از دخالت ایران در امور ارمنستان، مترصد تصرف «زینتا» بودند. این آرزوی رمی‌ها سرانجام در سال ۲۹۷ میلادی و در عصر پادشاهی نرسی، هفتمین شاهنشاه ساسانی محقق شد، رمی‌ها در این سال به فرماندهی «دیوکلسین» امپراتور رم سپاه نرسی را شکست دادند و سپس معاهده‌ای را به ایران تحمیل کردند که براساس آن قلعه زینتا به رم واگذار شد و ایران تعهد کرد که در امور ارمنستان دخالت کند. این شکست در عصر شاهنشاهی شاهپور دوم ساسانی (۳۷۱-۳۰۱ میلادی) جبران شد و او پس از تحمیل شکست‌های سخت به ارتش رم، سرانجام در سال ۳۶۳ رمی‌ها را وادار به انعقاد معاهده‌ای کرد که به موجب آن به حاکمیت ایران بر قلعه زینتا اعتراف کردند. موقعیت برجسته نظامی خوی در دوره پس از اسلام و به ویژه از عصر صفوی به بعد قابل ملاحظه است. جدا از جنگ چالدران که در عصر شاه اسماعیل صفوی رخ داد، در دوران سایر شاهان صفوی نیز خوی یکی از پایگاه‌های عمده نظامی برای دفاع از ایران به شمار می‌رفت، همچنین ایلات و عشایر خوی نقش بسزایی در یاری‌رساندن به دولت صفوی در مقابله با عثمانی‌ها داشتند، در مورد نقش نظامی خوی و ایلات این خطه در نبردهای ایران و عثمانی در عصر صفوی، دو نمونه قابل اشاره است. در دوره پادشاهی شاه طهماسب صفوی ۹۸۴-۹۳۰ ق سلطان سلیمان پادشاه عثمانی بارها به ایران یورش‌آورد.

در یکی از این حملات و در سال ۹۵۵ قمری، سلطان سلیمان موفق شد تبریز را تصرف کند. شاه طهماسب در واکنش به این اقدام سلطان عثمانی، شهر خوی را مقر سپاه خود قرار داد و از این شهر حملات پردامنه شاه‌طهماسب به فرار سپاه عثمانی منجر شد و نه‌تنها آذربایجان و قفقاز از قشون عثمانی خالی شد بلکه قلعه قارص نیز به تصرف سپاهیان ایران درآمد. در عصر شاه عباس صفوی نیز بار دیگر، خوی پایگاهی برای مبارزه با یکی از بزرگ‌ترین یورش‌های عثمانی‌ها شد. در سال ۱۰۱۳ قمری یکی از فرمانده‌های عثمانی به نام چغاله‌زاده چغال اوغلی، با سپاه یکصدهزار نفری جهت مقابله با سیاست شاه عباس در مورد بازپس‌گیری آذربایجان و قفقاز به ایران لشکر کشید، شاه عباس در راستای رویارویی با سپاه چغاله‌زاده، ماه‌ها در خوی منتظر ماند تا آنکه با فرا رسیدن زمستان به تدارکات سپاه عثمانی تلفات گسترده‌ای وارد آمد، این وضعیت به شاه ایران فرصت داد تا به نبردی تمام‌عیار با سپاه عثمانی دست بزند. شاه عباس از ستاد نیروهای خود در خوی، لشکریانی را به جنگ چغاله‌زاده می‌فرستد و متعاقبا خود نیز به سپاهیان عثمانی یورش می‌برد، سرانجام پیروزی بزرگی نصیب شاه‌عباس می‌شود و یکی از درخشان‌ترین فتوحات نظامی ایران در برابر عثمانی در این جنگ‌ها که در مناطق «سیس» و اطلوج رخ دادند به دست می‌آید. موقعیت نظامی کم‌نظیر خوی در عصر پس از صفوی نیز استقرار می‌یابد، به ویژه در دوران قاجاریه اهمیت نظامی خوی دو چندان می‌شود، زیرا خوی در این عصر افزون بر همسایگی با عثمانی در جوار مرزهای امپراتوری تزاری نیز قرار داشت. از این رو دولت قاجار اهمیت زیادی برای موقعیت نظامی خوی قایل بود، محمدحسن‌خان قاجار، قلعه‌ای نظامی در خوی ایجاد کرد و عباس میرزا ولیعهد، این قلعه را بزرگ کرد و در اطراف آن دیوار و خاکریز، خندق ساخت. در جنگ دوم ایران و روس، خوی و مردم آن نقش مهمی در پشتیبانی از عباس میرزا ایفا کردند. پس از سقوط تبریز، عباس میرزا مقر سپاه خود را به خوی در سال ۱۳۴۳ قمری انتقال داد، در حالی که تقریبا سرتاسر آذربایجان در دست سپاهیان روس بود، رزمندگان خویی به طور یکپارچه در پشت سر عباس میرزا قرار گرفته و خوی را به کانون مقاومت در برابر قشون متجاوز روس تبدیل کردند، پس از جنگ‌های ایران و روس نیز موقعیت نظامی خوی مورد توجه دولت مرکزی بود. در عصر ناصرالدین‌شاه ۱۳۱۳-۱۲۶۴ قمری، دو فوج نظامی در خوی ایجاد کردند. فوج نهم خوی و فوج بهادر خوی، در سال‌های پایانی پادشاهی ناصرالدین‌شاه، فرماندهی فوج نهم خوی با عزیزالله میرزا سرتیپ اول و فرماندهی فوج بهادر با حیدرخان سرتیپ دوم بود. در دوره پادشاهی ناصرالدین‌شاه، دو فوج خوی اهمیت بسزایی در حفظ امنیت در آذربایجان داشتند، تا آنجا که همین دو فوج در سرکوب شورش شیخ عیدا کرد تاثیر بسزایی داشتند. در مجموع باید گفت که در تمام ادوار تاریخ ایران، خوی و منطقه‌ای که این شهر در آن قرار دارد از اهمیت نظامی بسزایی در حفظ تمامیت ارضی ایران برخوردار بوده است و حتی می‌توان گفت که در ازای صدها سال خط مقدم دفاع از ایران به شمار می‌رفت.

بازشناسی دژ زینتا در خوی

دژ رادمردان گردن‌فراز*

محمد بهمنی قاجار/ پژوهشگر تاریخ

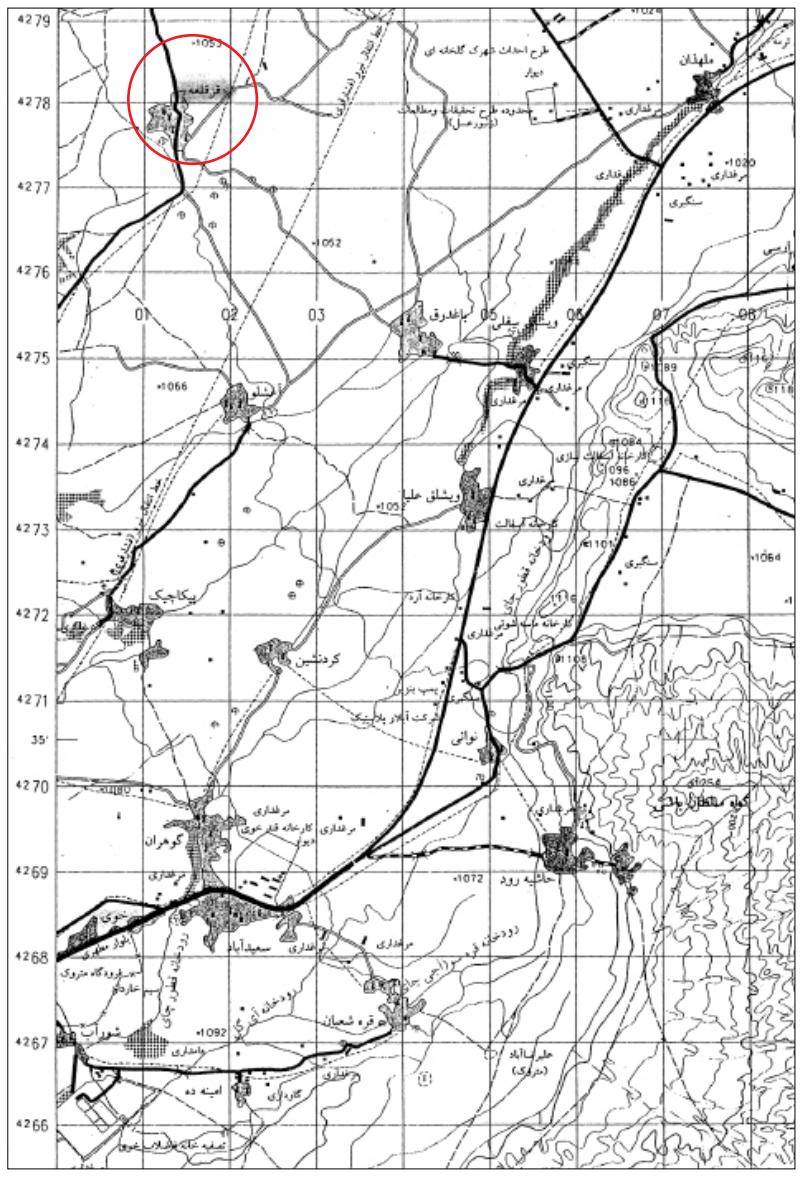

قلعه زینتا یکی از مهم‌ترین دژهای نظامی ایران در دوره باستان، خصوصا در دوره ساسانیان بوده است. متاسفانه با توجه به اینکه اثری از این قلعه در اثر مرور ایام باقی نمانده، هیچ کوششی در ارتباط با بازشناسی محل این دژ جنگی و شناخت آن به‌عمل نیامده است و مورخان گرچه به کرات از این قلعه در جریان جنگ‌های طولانی ایران و رم نام برده‌اند و بر اهمیت استراتژیکی و نظامی آن تاکید کرده‌اند، اما هیچ‌گاه فرد یا گروهی در پی بازشناسی محل این دژ مهم نظامی نبوده است، در این مقاله کوشش داریم با استفاده از اسناد و نقشه‌های باارزش نظامی و تاریخی، محل تقریبی این قلعه باستانی ایران را تعیین کنیم و دریابیم که مکانی که این قلعه در آن قرار داشته و قدر مسلم در محدوده استان آذربایجان‌غربی قرار دارد، در کجاست؛ به همین منظور این مقاله را پس از این مقدمه کوتاه در سه بخش تنظیم و ارایه می‌کنیم. به این ترتیب در بخش اول، ابتدا با اهمیت نظامی قلعه زینتا و فعل و انفعالات جنگی و نظامی که در ارتباط با این محل در قبل از اسلام به‌وقوع پیوسته، آشنا می‌شویم و در بخش دوم به پیگیری بازشناخت محل جغرافیایی زینتا می‌پردازیم و در بخش سوم به تحولات نظامی که بعد از اسلام در این محل به‌وقوع پیوسته، خواهیم پرداخت و اکنون ابتدا به بخش نخست یعنی آشنایی با موقعیت نظامی قلعه زینتا پرداخته می‌شود؛ دژ زینتا مهم‌ترین پایگاه نظامی بوده که قبل از اسلام، در جریان جنگ‌های ایران و رم در ایالت آتروپاتن (آذربایجان) به‌منظور مقابله با حملات رومی‌ها، خصوصا در دوره ساسانیان در عملیات نظامی مورد استفاده واقع می‌شده است. دژ زینتا به دلیل آنکه در غرب ایالت آتروپاتن (آذربایجان) و در شمال دریاچه ارومیه و در نزدیکی ارمنستان باستانی قرار داشته، با توجه به اینکه ارمنستان همواره محلی متنازع در بین ایران و رم بوده، جهت نگهداری ایالت آذربایجان (آتروپاتن) و مرزهای ایران، همیشه از اهمیت بالایی برخوردار بوده است. این دژ، سنگر مقدم در خطه آذربایجان، خصوصا در جنگ‌های ۷۰۰ساله ایران و رم به‌شمار می‌رفته و نقش مهمی در نگهبانی، تدارک و انتقال نیروهای نظامی ایران در طول جنگ‌های ایران و رم داشته است. در جنگ‌های مهمی که در دوره ساسانی اتفاق افتاده، دژ زینتا، به‌صورت بزرگ‌ترین دژ نظامی ایران در منطقه آذربایجان (آتروپاتن) درآمده بود و همواره مرکز تجمع و تمرکز نیروهای نظامی بود، در این دوره هر وقت رومی‌ها از طریق ارمنستان قصد حمله به ایران را داشتند، با قلعه مستحکم زینتا روبه‌رو می‌شدند و در زمانی که ایران نیز درصدد اعمال حاکمیت خود بر ارمنستان بود، قلعه زینتا پایگاهی برای سپاهیان ایران جهت لشکرکشی به ارمنستان و تسلط بر آسیای صغیر و بین‌النهرین به‌شمار می‌رفت.

برای بیان اهمیت قلعه زینتا در دوره ساسانی لازم است به بعضی از جنگ‌های ایران و رم در این منطقه اشاره شود؛ از جمله این نبردها، جنگی بود که در سال ۲۹۸ میلادی رخ داد. «در سال ۲۹۸ میلادی و در زمان پادشاهی نرسی، هفتمین شاهنشاه ساسانی، رمی‌ها توانستند به فرماندهی امپراتور دیوکلسین سپاه نرسی را شکست داده و زینتا را تصرف نمایند، در این جنگ پس از پیروزی رمی‌ها امپراتور رم معاهده‌ای را به ایران تحمیل کرد که بر طبق بند سوم آن حدود ارمنستان از قلعه زینتا در ماد کوچک (آذربایجان) تعیین شد.»

از آنجا که منطقه‌ای که قلعه زینتا در آن قرار داشت، قسمت اعظمی از غرب آتروپاتن را تشکیل می‌داد، «به‌قول گیبون، مورخ انگلیسی تعیین سرحد ارمنستان در کنار قلعه زینتا، معنی‌اش این بود که قسمتی عظیم از ماد کوچک (آذربایجان) به ارمنستان واگذار گردد.» سقوط قلعه زینتا در زمان نرسی برای ایرانیان بسیار گران و سخت بود، زیرا در آن هنگام ملت ایران حساسیت و دلبستگی عمیقی به زینتا داشت و ازدست‌دادن زینتا، را ضایعه بزرگی می‌دانست. اهمیت واگذاری قلعه نظامی زینتا به امپراتوری رم که مدت ۴۰ سال ادامه داشت، به‌قدری برای ایرانیان دردناک بود که از آن به‌عنوان قراردادی ننگین نام می‌بردند. «خلاصه تا آن تاریخ چه در دوره اشکانی و چه بعد از آن چنین معاهده پرضرری با دولت رم بسته نشده بود.....، به همین جهت نرسی بعد از انعقاد این معاهده دیگر نتوانست سلطنت کند و دیری نگذشت که از فرط اندوه در سال ۳۰۱ میلادی درگذشت.»

البته پس از ۴۰ سال این شکست جبران شد و «در عصر شاهنشاهی شاهپور دوم (۳۷۱-۳۰۱) میلادی، وی پس از تحمیل شکست‌های سخت به ارتش رم سرانجام در سال ۳۶۳، رمی‌ها را وادار به انعقاد معاهده‌ای کرد که به‌موجب آن به حاکمیت ایران بر قلعه زینتا اعتراف کردند.» «شاهپور دوم که دهمین شاهنشاه ساسانی بود و مدت ۷۰ سال سلطنت کرده و با ۹ تن از امپراتوران رم معاصر بود در اوایل این جنگ که مدت ۲۵ سال از ۳۳۷ میلادی تا ۳۶۳ طول کشید، یعنی در حدود سال ۳۳۷ میلادی در اولین مرحله جنگ، زینتا را عملا از رمیان باز پس گرفت.» حال که به نمونه‌هایی از موقعیت زینتا در جریان جنگ‌های ۷۰۰ساله ایران و روم اشاره شد و اهمیت زینتا را برشمردیم و به ارزش آن نیز در نزد ایرانیان پی بردیم، اکنون در بخش دوم به بازشناسی محل زینتا در زمان خودمان می‌پردازیم، زیرا لازم است تا منطقه‌ای را که این پادگان و دژ محکم در آن قرار داشته، بازشناسی کنیم و بدانیم محلی که این دژ مستحکم در آن قرار داشته و ایرانیان بسیار برای حفظ آن کوشش کرده‌اند، در کجاست و بالاخره برای ایران باقی‌مانده یا خیر و اگر همچنان جزیی از ایران است در کجای ایالت آذربایجان واقع است. با تحقیقاتی که اینجانب با بررسی منابع تاریخی و نقشه‌های تاریخی و مقیاس و تطبیق آنها با نقشه‌های یک قرن اخیر انجام دادم، این امر مشخص شد که خوشبختانه زینتا، این دژ موردعلاقه ایرانیان، همچنان در محدوده سیاسی کشور ما قرار دارد و اگرچه اسم آن به مرور زمان و پس از اسلام ناپدید شده، اما همچنان ایرانیان آن محل جغرافیایی را که زینتا در آن قرار داشته، برای خود حفظ کرده‌اند و اکنون این خطه خاطره‌انگیز و تاریخی در محدوده شهرستان خوی، در استان آذربایجان غربی و در شمال غربی دریاچه ارومیه جزو همیشگی از ایران باقی مانده است. نقشه‌های تاریخی که به وسیله گروه‌های فرانسوی و با تحقیقات دامنه‌داری تهیه شده و روشنگر مطالب بسیاری است، منطقه زینتا را در محلی نشان می‌دهد که بیانگر آن است که زینتای باستان در منطقه جغرافیایی شهرستان خوی امروز است. «این مطلب را در نقشه تاریخی آسیای غربی از اطلس «آ،بروئه» دقیقا می‌توان مشاهده کرد (نقشه پیوست). «اطلس تاریخی، آ، بروئه» که به تصویب شورای عالی معارف فرانسه رسیده و در دانشگاه عالی فرانسه و دانشکده نظامی (سن‌سیر) قبول شده است، حاوی یک قطعه، نقشه تاریخی آسیای غربی است که شامل آوردگاه ایران و رم می‌باشد، این نقشه به‌منظور اصلی ما در تجسس محل شهرها و دژهای عمده و اسامی بعضی از عوارض مهم جغرافیایی کمک بزرگی نموده است.» و در آن محل دژ زینتا نشان داده شده است، در ادامه بررسی‌های جغرافیایی، محل قلعه زینتا در شمال شرقی خوی در محلی به نام «قزقلعه» و در شعاع ده‌کیلومتری این محل شناخته شد.

برای بیان اهمیت قلعه زینتا در دوره ساسانی لازم است به بعضی از جنگ‌های ایران و رم در این منطقه اشاره شود؛ از جمله این نبردها جنگی بود که در سال ۲۹۸ میلادی رخ داد. نبردی در زمان پادشاهی نرسی هفتمین شاهنشاه ساسانی

در ادامه مطالعات تاریخی و بررسی‌های جغرافیایی اکنون پس از گذشت ۱۶۷۴ سال از بازگشت قلعه بزرگ زینتا به دامان میهن این منطقه آماده بررسی‌های باستان‌شناسی جهت کاوش می‌باشد.

و اما اکنون که دانستیم محل دژ تاریخی و باستانی زینتا در محدوده جغرافیایی شهرستان خوی فعلی قرار داشته، در بخش سوم به آنچه در این منطقه جغرافیایی، یعنی زینتا یا منطقه خوی در بعد از اسلام اتفاق افتاده اشاره می‌کنیم.

لازم به ذکر است که در دوره بعد از اسلام نیز این منطقه که زینتا در آن قرار داشته یا به عبارتی (محدوده جغرافیایی شهرستان خوی) «همچنان مهم‌ترین پایگاه نظامی بین ایران و قفقاز و ایران و آسیای صغیر بود.»

تشابه موقعیت نظامی ممتاز منطقه‌ای شهرستان خوی با موقعیت برجسته زینتا در دوره باستان، خود نشان دیگر بر قرار داشتن زینتا در این منطقه است و این علاوه بر تطبیق محل جغرافیایی زینتا در دور باستان در قرار داشتن در منطقه خوی، خود دلیلی دیگر بر واقع بودن زینتا در این منطقه است. به هر حال این منطقه در فعل و انفعالات نظامی بعد از اسلام نیز دارای موقعیت مهمی بوده است، به طوری‌که «در جنگ‌های سلجوقیان با رمیان غالبا منطقه خوی مرکز جمع‌آوری سپاه و قرارگاه فرماندهی و نیز با داشتن هوای مناسب در تابستان‌ها، محل اقامت پادشاه بوده است.» «در جنگ معروف آلب ارسلان، پادشاه سلجوقی با رم نیز آلب ارسلان در خوی بود که به او خبر حرکت قوای رم به سمت آذربایجان داده شد.» به طور کل در دوره همه پادشاهان بعد از اسلام این منطقه دارای اهمیت نظامی خاص بود، موقعیتی که کاملا مشابه همان است که در عهد باستان، زینتا داشته است. در رابطه با همین موقعیت، اشاره‌های یک بازرگان به وضعیت منطقه خوی و گذشته تاریخی آن هر چه بیشتر می‌تواند موقعیت منطقه را در دور باستان به ما نشان دهد. بازرگان ونیزی که در عهد شاه اسماعیل اولین پادشاه صفوی در سال ۹۱۳ از خوی گذشته نیز بر موقعیت نظامی خوی مهر تایید می‌گذارد. او حتی از خرابه‌های شهری قدیمی در منطقه خوی یاد می‌کند و می‌نویسد:

«از وان که بگذریم، می‌رسیم به خوی که در روزگار قدیم شهری بزرگ بوده و این مطلب از مشاهده جای پهناوری برمی‌آید که ویرانه‌های شهر را دربردارد.» او ۵۲۰ سال پیش از موقعیت نظامی منطقه خوی در گذشته یاد می‌کند و می‌گوید: «در روزگار قدیم رسم بر این بوده است، هنوز هم رسم بر این است که شاه هنگامی که می‌خواهد با لشکر خود به جنگ رود، دسته‌های سپاه همه در آنجا گرد می‌آیند.» آوردگاه جنگ ایران و عثمانی نیز در دشت چالدران خوی، نشان از موقعیت جغرافیایی و نظامی منطقه خوی که زینتا نیز در عهد باستان در آن قرار داشته، دارد. اهمیت نظامی حوزه جغرافیایی خوی موجب شد در زمان شاه‌عباس بزرگ مجددا قلعه نظامی در این منطقه ساخته شود. «در سال ۱۰۱۳ به فرمان این پادشاه با توجه به موقعیت نظامی خوی قلعه‌ای در آن ساخته شد.» «محمدحسن خان قاجار نیز در خوی قلعه‌ای ساخت و عباس میرزا نایب‌السلطنه با تعمیر و مرمت این قلعه در واقع قلعه جدیدی بنا نهاد.» در حال حاضر نیز از بناهای دوره ساسانی به سبک معماری رمی چندین اثر منحصر به فرد در خوی وجود دارد که نشانه آبادانی موقعیت ممتاز این منطقه در عصر ساسانی است. آنچه مسلم است این است که متاسفانه کمتر به منطقه خوی از نظر بررسی‌های باستان‌شناسی توجه شده و به نظر می‌رسد با توجه به شناخت موقعیت منطقه‌ای که قلعه زینتا در دوره باستان در آن قرار داشته، شاید بتوان با کاوش‌های باستان‌شناسی زینتا را بازیافت.

***منابع در دفتر روزنامه موجود است**

***بیت اول شعری بلند که در مدح و توصیف زینتا سروده‌ام.**

ذره بین

کشف شبکه براندازی علیه حکومت دکتر مصدق

■ **محمود فاضلی:** از آغاز دوره دوم نخست‌وزیری مصدق، گذشته از ابراز نارضایتی چند نفر از نمایندگان جبهه ملی و انتقاد از دولت در زمینه کوتاهی در مجازات مسببان حوادث تیرماه و شخص قوام‌السلطنه و همچنین مخالفت با اختیارات مصدق، فعالیت‌های ضد دولتی در ارتش نیز آغاز شد. اما هنگامی که مصدق مسوولیت وزارت دفاع ملی را شخصا برعهده گرفت، افسران میهن‌پرست که هدف‌شان «استقرار حکومت دموکراتیک، حمایت از مصدق، کمک به بیرون بردن ارتش از زیر سیطره شاه و تامین جایگاه آن بر طبق قانون اساسی و تصفیه ارتش از افسران و افراد فاسد» بود، به وی پیشنهاد کردند همه امیران ارتش را بازنشسته کند (چون اینان یا فاسد بودند یا نسبت به دولت مصدق وفادار نبودند) و دستگاهی از درون نیروهای مسلح به تصفیه تمامی عناصر فاسد، نالایق و خائن اقدام کند و سرتیپ امینی، رییس ستاد ارتش و سرتیپ افشارطوس رییس شهربانی کل کشور شوند. مصدق در آغاز از پیشنهاد اخراج و بازنشسته کردن همه امیران ارتش ابراز نگرانی کرد اما سرانجام اغلب آنان با حقوق کامل بازنشسته شدند. در مورد سایر نفرات ارتش مصدق پیشنهاد کرد هر واحد نظامی نماینده‌ای به هیات تحقیق بفرستد و این هیات سرانجام پیگرد، اخراج و بازنشستگی هزار و ۳۶۰نفر را توصیه کرد. مصدق این پیشنهاد را به سه مشاور نظامی خود - که از طرف شاه به او معرفی شده بودند - داد و آنان تنها با بازنشستگی ۱۳۶ نفر از افسران ارتش به استناد پنج مورد: -نادرستی و دزدی به حد غارتگری- عدم توانایی اداره امور خانواده- داشتن انحرافات جنسی و سوابق تاریک در طفولیت -ارتباط با اجنبی - کوتاهی و سستی در خدمت، با رای نمایندگان منتخب رسته‌های مربوط و به دلیل عدم صلاحیت خدمتی بازنشسته شدند. ۱۵ نفر از امرای ارتش نیز به همین علت پاکسازی شدند. این امر اوضاع را به زیان دولت وخیم‌تر کرد، چون افراد مورد سوءظن در ارتش باقی ماندند و بازنشسته‌ها توسط زاهدی سازماندهی شدند. این گروه که نسبت به بازنشستگی خود معترض بودند به سرپرستی سرلشکر فضل‌الله زاهدی به عنوان رییس کانون افسران بازنشسته و سناتور انتصابی شاه، همراه با سرلشکر حجازی و چند نفر دیگر از تیمساران برکنارشده، کانون افسران بازنشسته را تبدیل به ستاد توطئه‌های ضددولت کرده بودند. تا مدت‌ها این افراد در خارج از خانه و دفتر نخست‌وزیر تجمع می‌کردند و یکی از مشغله‌های دولت برخورد با همین افراد بود. بسیاری از آنان در توطئه و اقدام علیه دولت بسیار فعال بودند و در حمله ۹ اسفند به خانه مصدق دست داشتند. برخی از نمایندگان مجلس و سنا از جمله سرلشکر بازنشسته فضل‌الله زاهدی نیز متهم به همدستی با این شبکه شده بودند.

جدول ۱۳۵۳

افقی:

۱- به کار بردن- بندر اسپانیا ۲- خراسان قدیم- برای رفع خستگی می‌دهند- همدم ۳- اسب خالدار- یاقوت سرخ- سنگین نیست ۴- پیک کاغذی- جمع قمر- ضمیر فرانسوی ۵- زندگی- حالت عاطفی- سراینده ۶- نویسنده آمریکایی مدارس راس السرطان- خالق «دوشیزه اورلئان»- جامه صاف‌کن ۷- خاندان- وجود دارد- ارایه ذوق و خلاقیت ۸- قوت لایموت- پسوند شباهت- چاه جهنم- واحد طول روسی ۹- اثر فئودور داستایوفسکی- سنگ سبز قیمتی- پسوند شباهت ۱۰- شهر همدان- شش عرب- جنگ و پیکار ۱۱- نادان- نت سوم- آشکار ۱۲- حرف ندا- پیرو دین موسی (ع) - کارها ۱۳- معبد معروف آپولون- ظرفیت شیمیایی- پشیمان ۱۴- کاسه بزرگ چوبین- تهنیت- ستایش ۱۵- نام دیگر منظومه بهرام نامه- یاری خواستن، پشتگرمی

عمودی:

۱- حضرت قائم (عج) - ستیز ۲- فلز گلوله- جای خوش آب و هوا- عهد و پیمان ۳- کاغذ معروف اسید- شماره- گذشتن نماز از وقت انجام ۴- گیاهی با مصرف دارویی تلخ و سبز رنگ- همیشگی- فنجان ۵- تکرار یک حرف- سه کیلو- خانواده‌ای پرقدرت در زمان اشکانیان- اشاره به ذات حق ۶- شبیه‌تر، مانندتر- عجله، تعجیل- افشرده خشک شده آلو ۷- پارچه کهنه- زنده- واحد شمارش چارپا- واحد پول آمریکا ۸- به هم نامه نوشتن- روز ۲۸ از ماه شمسی ۹- یار عذرا- نوعی ماشین- از الفبای انگلیسی- سوره ۷۸، ۱۰- مطابق رسم و وضع حاضر- سرپرست- پایه و بنیاد ۱۱- پیشوند منفی- شهری در شمال کشورمان- صدای کلفت- پراکندگی ۱۲- رطوبت- ریسیدن- زیردست ۱۳- کرم پشم- دوستان- آشیانه جغد ۱۴- چشمه- نوعی بلیت- نیایش ۱۵- محافظت از مقام‌های بلندپایه- پرتو سنج

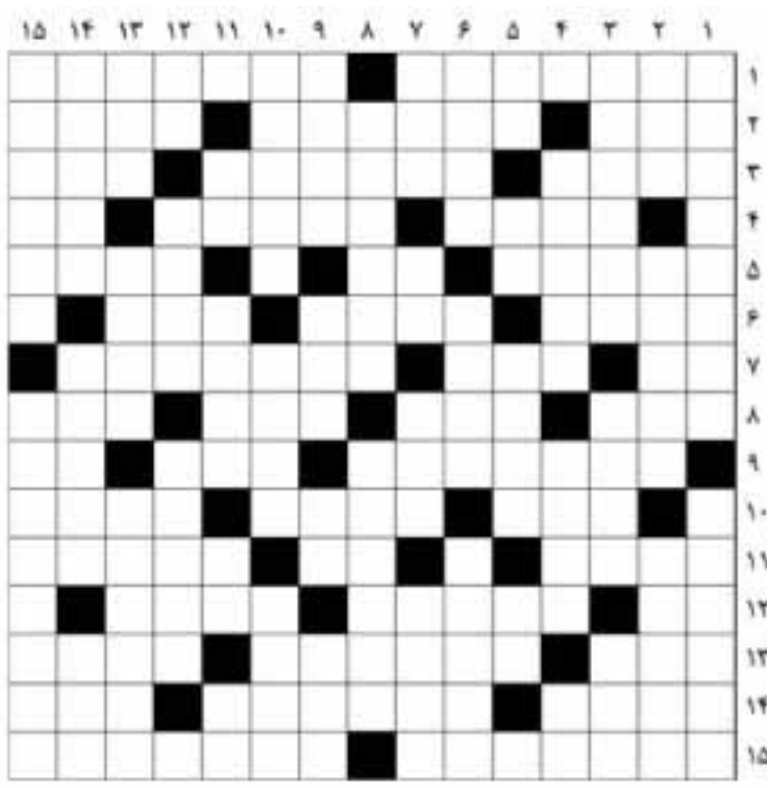

حل جدول ۱۳۵۲

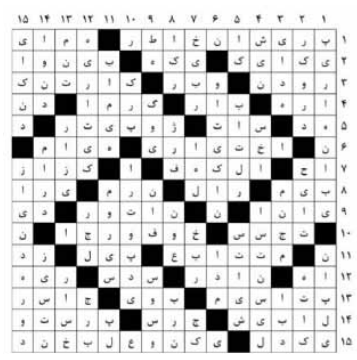

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

سودوکو ۳۵۶

۹	۵		۱	۴			۷	
۳		۴	۸			۹	۱	۵
۶		۸				۲	۳	
۷		۳	۵			۴	۲	
۲		۵		۷	۴		۶	۱
۱					۲		۸	۷
				۵			۴	۳
				۶		۱	۹	۲
		۶	۳	۱	۹			

حل سودوکو ۳۵۵

۷	۵	۶	۳	۴	۲	۹	۸	۱
۱	۹	۲	۷	۸	۵	۳	۶	۴
۸	۳	۴	۱	۶	۹	۵	۷	۲
۴	۶	۷	۸	۹	۳	۲	۱	۵
۲	۸	۵	۴	۷	۱	۶	۳	۹
۹	۱	۳	۲	۵	۶	۸	۴	۷
۶	۷	۱	۹	۲	۸	۴	۵	۳
۳	۲	۸	۵	۱	۴	۷	۹	۶
۵	۴	۹	۶	۳	۷	۱	۲	۸

سودوکو سخت ۶

	۳		۵		۶		۹	
۵	۷			۳		۸		
۹				۸		۷		
	۲					۶	۱	۸
							۷	۴
						۳	۲	
				۹		۲	۸	
	۶			۵		۱		
		۴			۲			

حل سودوکو سخت

۸	۲	۹	۲	۱	۶	۶	۱	۷
۶	۱	۱	۷	۹	۲	۲	۶	۸
۶	۷	۲	۸	۶	۴	۱	۲	۱
۹	۸	۶	۴	۷	۸	۶	۲	۲
۴	۸	۷	۹	۱	۶	۸	۸	۶
۷	۱	۶	۶	۴	۸	۶	۱	۷
۲	۹	۸	۱	۷	۱	۲	۹	۶
۶	۹	۲	۷	۸	۶	۶	۲	۸
۱	۶	۷	۲	۶	۹	۸	۶	۶